

הערכת מוכנות דיגיטלית של ישובי "גב ההר" בשומרון / שמחה דז'ורייב

תקציר

מחקר זה עסק בהערכת המוכנות הדיגיטלית של ארבעה ישובים בשומרון - איתמר, יצהר, אלון מורה והר ברכה. **מטרות המחקר** היו לבחון מהי מידת המוכנות הדיגיטלית של ישובים אלה ומהם הגורמים הקשורים לרמת המוכנות הדיגיטלית של התושבים.

"מוכנות דיגיטלית" הוגדרה כ"מידת היכולת והנכונות לעשות שימוש באתר אינטרנט מקומי לצרכי פיתוח קהילתי". באופן מעשי הוגדרה המוכנות הדיגיטלית של הישובים כמשתנה המורכב הן מרמת המוכנות הדיגיטלית של תושבים והן מזו של מוסדות הישובים.

בעידן חברת הידע והמידע, מוכנות דיגיטלית הפכה להיות אחד מיסודות הכלכלה והפיתוח. כל מדינה המעוניינת לשמור על כושר התחרותיות שלה שואפת להעלות רמת המוכנות הדיגיטלית הלאומית ולצמצום הפערים הדיגיטליים בין מגזרים שונים. הערכת מוכנות דיגיטלית המבוססת על מדידה שיטתית הינה חיונית לצורך ניסוח ובקרה של מדיניות ציבורית יעילה להשגת מטרות אלה. מחקר זה עשוי לתרום לקידום מטרות החברה ולצמצום הפער הדיגיטלי בישראל בכך שהוא מספק מידע אודות פלח אוכלוסייה שטרם נחקר בתחום המוכנות הדיגיטלית. בנוסף, ההערכה שבוצעה במחקר זה נועדה לשמש מנוף לפיתוח קהילתי של קהילות כפריות באמצעות טכנולוגיות ICT. בכך, המחקר עשוי לקדם את מימוש יעדי המוכנות הדיגיטלית ו/או הפיתוח הקהילתי שנקבעו על ידי הרשויות המקומיות והלאומיות.

אוכלוסיית המחקר כללה את התושבים הבוגרים מארבעת ישובי גב ההר ואת מזכירי הישובים הללו. במחקר השתתפו, כפי שתוכנן, 200 משיבים מארבעת הישובים המהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה. המחקר הורכב משני חלקים:

1. שאלונים סגורים לתושבי הישובים. השאלונים בדקו שישה מדדים של מוכנות דיגיטלית של תושבים: (1) רמת תשתיות מחשב ואינטרנט ביתיות (2) מידת השימוש באינטרנט (3) רמת מיומנות באינטרנט (4) תפיסת חשיבות האינטרנט (5)

חסמים לשימוש באינטרנט (6) מידת העניין בפיתוח אינטרנט קהילתי. מששת המדדים האלו הורכב מדד המוכנות הדיגיטלית. בנוסף, נבדקו המשתתפים של מקום מגורים, מגדר, גיל, מצב משפחתי, מספר נפשות במשק הבית, מידת דתיות, עיסוק, הכנסה, השכלה, נכות ומוצא עדתי. התשובות נותחו באמצעות תוכנת SPSS.

2. שאלונים פתוחים למזכירי הישובים. השאלונים בדקו שני מדדים של מוכנות דיגיטלית של מוסדות הישובים: (1) פעילות קיימת ותשתיות קיימות לפיתוח קהילתי באמצעות האינטרנט (2) האינטרנט ככלי לפיתוח קהילתי על פי תפישת מזכירי הישובים. התשובות לשאלונים הפתוחים נותחו בכלים איכותניים.

הממצאים המשמעותיים שעלו מן המחקר היו:

1. הישוב הר ברכה נמצא בעל מידת המוכנות הדיגיטלית הטובה ביותר, כאשר אחריו דורגו הישובים אלון מורה, יצהר ואיתמר.
 2. כ-60% מן המשיבים במדגם שלנו דיווחו על חיבור ביתי לאינטרנט. שיעור זה נמוך בעשרה עד עשרים אחוזים מן הממוצע במגזר היהודי בשנת 2009. שני הסברים הוצעו לפער זה: ריחוקם של היישובים מן המרכז ואופי ההתיישבות הכפרי שלהם, וכן אופיים השונה מן הבחינה הדתית - 97% מן המשיבים הם דתיים, דתיים-תורניים או חרדים, בניגוד למגזר היהודי הכללי. ייתכן ששילוב של שני מאפיינים ייחודיים אלה, המוכרים בספרות המחקר כגורמים מעכבי קידמה טכנולוגית, האט את חדירת האינטרנט בישובי גב ההר.
 3. המשתתפים הדמוגרפיים (מלבד מקום מגורים) שנמצאו קשורים לפחות לשלושה מדדי מוכנות דיגיטלית של תושבים הם קבוצת גיל, הכנסה, השכלה ומידת דתיות.
- קבוצת גיל: כפי המצופה על פי ממצאים מסקרים קודמים, בני קבוצת הגיל הבוגרת יותר (בני 40 ומעלה) עשו פחות שימושים באינטרנט, ראו עצמם כבעלי מיומנות נמוכה יותר באינטרנט ואף ייחסו פחות חשיבות לאינטרנט מאשר בני קבוצות הגיל 19-29 ו-30-39. ממצאים אלו מצביעים על כך שלמרות תפוצתו הרבה של האינטרנט, עדיין קיים פער במידת הנכונות והמסוגלות לשימוש באינטרנט בין האוכלוסייה הבוגרת יותר לבין הצעירים יותר.

הכנסה והשכלה: אף כאן, כמו בסקרים קודמים, בעלי ההכנסה הגבוהה יותר (מעל 8,000 ₪) וההשכלה הגבוהה יותר (השכלה אקדמית או רבנית) נמצאו בעלי מוכנות דיגיטלית טובה יותר במדדים הבאים: מספר השימושים באינטרנט, תפיסת חשיבות האינטרנט ומדד מוכנות דיגיטלית. ממצאים אלו מצביעים על הקשר המתמשך בין השכלה והכנסה לבין פערים דיגיטליים שעודם קיימים במדינת ישראל.

מידת דתיות: בניגוד למצופה על פי ממצאים מסקרים קודמים, ממצאי המחקר שלנו לא מצביעים על קשר שלילי רצוף בין מידת הדתיות של המשיבים לבין מידת המוכנות הדיגיטלית שלהם. יחד עם זאת, משיבים המגדירים עצמם כחרדים נמצאו בעלי המוכנות הדיגיטלית הנמוכה ביותר. ייתכן שניתן להסביר ממצא מעניין זה בהסתגלות הרבה יותר יחסית של החברה הדתית-לאומית לאינטרנט, בניגוד לחברה החרדית.

4. המאפיינים הדמוגרפיים בהם נמצאו הבדלים מובהקים בין ישובים ואשר נמצאו קשורים באופן מובהק הן למידת השימוש באינטרנט והן למדדים הקשורים למידת השימוש באינטרנט בהם יש הבדלים מובהקים בין ישובים, הם מידת דתיות והכנסה. משתנים אלו נמצאו קשורים גם למדד המוכנות הדיגיטלית, שאף לגביו נמצאו הבדלים מובהקים בין הישובים.

מידת דתיות - נמצאה קשורה הן למידת השימוש באינטרנט והן למדד חסם דתי הקשור למספר השימושים באינטרנט. דתיים-תורניים מבצעים יותר שימושים באינטרנט מאשר דתיים או חרדים. כמו כן, שיעור המשיבים נטולי החסם דתי הוא 63% מן הדתיים-תורניים, 58% מן הדתיים ו-32% מן החרדים. לא הוכח חד-משמעית קשר שלילי בין מידת דתיות לבין מידת השימוש באינטרנט בתוך קבוצת הדתיים, דתיים-תורניים וחרדים.

הכנסה - נמצאה קשורה הן למידת השימוש באינטרנט והן למדד תפישת חשיבות האינטרנט הקשור למספר השימושים באינטרנט. בעלי הכנסה מעל ל-8000 ₪ עושים באופן מובהק יותר שימושים באינטרנט בהשוואה לבעלי הכנסה שווה ל-8000 ₪ ומייחסים יותר חשיבות לאינטרנט מאשר בעלי הכנסה מתחת או שווה ל-8000 ₪.

ניתן לשער שההבדלים המובהקים שנמצאו בין הישובים במידת השימוש באינטרנט קשורים ככל הנראה להבדלים במשתנים הכנסה ומידת דתיות. לאור הממצאים המפתיעים אודות הקשר בין מידת דתיות לבין מידת השימוש באינטרנט ולבין המצאות חסם דתי, יש מקום להמליץ על מחקר נוסף בחברה הדתית-לאומית והחרדית, על מנת לעמוד על טיב הקשר

בין מידת דתיות לבין עמדות כלפי השימוש באינטרנט והרגלי שימוש באינטרנט. מחקר זה עשוי לסייע בהתוויית מדיניות לצמצום הפער הדיגיטלי בין המגזר החרדי לבין האוכלוסייה הכללית. מן ההיבט המעשי של פיתוח קהילתי באמצעות האינטרנט, ניתן להסיק כי הישוב המתאים ביותר לפיתוח פרויקט של פיתוח קהילתי באמצעות האינטרנט הינו הר-ברכה, בשל היותו המוביל במדדי המוכנות הדיגיטלית של התושבים ומזכירי הישובים וכן מפני שבישוב זה כבר קיים אתר אינטרנט קהילתי.

מספר מערכת:

1206724

מספר מיון בספרייה:

E113.22 דז'ו.הע תשע"א